

'N ARGEOLOGIESE SENSASIE.

Dis bekend dat nieteenstaande die inspanning en vernuf van baie geleerdes, onder wie HROZNY, GELB en FORRER die eerste rang inneem, die Hetitiese hiërogliewe nog steeds nie met voldoende sekerheid geles kan word nie. Terwyl in die laaste kwart eeu die studie van die sogenaamde „Hetitiese tale”, dit wil sê dié tale wat ons ken dank sy die argief van Boghazkeui, groot vorderinge gemaak het, bly die hiëroglifiese Hetitiese inskripsies vir ons nog altyd 'n voorwerp vir hipoteses.

⁶⁾ Hofwyck, regel 1577-1582.

⁷⁾ Prof. J. Prinsen, Handboek tot de Ned. Letterkundige Geschiedenis 2e druk, p. 347.

Uit Turkye kom nou 'n berig wat die hoop wek dat hierdie studie binne afsienbare tyd 'n groot vooruitgang kan boek. Ons ontleen ons gegewens aan die *Neue Zürcher Zeitung* van 5-11-47, wat 'n eerste mededeling van die hand van ALIDE EBERHARD bring, en aan die *Christian Science Monitor* van 24-11-47, waar R. ROOT van uit Istanboel 'n berig gee wat hier en daar die artikel van mej. EBERHARD aanvul. Navraag in Europa het geen nuwe gegewens aan die lig gebring nie.

Waar die Klein Asiatiese hoogland, om die golf van Alexandrette heen, ombuig na die Siriese vlakte, stroom die rivier die Ceihan. Ongeveer 50 myl Noord van die golf van Alexandrette lê die dorp Kadirli, en op die pad van daardie dorp na die Ceihan verhef hom 'n ruïneheuvel, die Karatepe, die „swart heuvel” (*tepe* is die Turkse aequivalent van die Arabiese *tell*). Op aanwysing van 'n onderwyser uit die dorp het Prof. BOSSERT van die Universiteit van Istanboel daar 'n paar brokstukke Hetities beeldhouwerk aangetref. Dit was 'n sogenaamde „leeu-basis”, 'n voetstuk van 'n suil versier met leeu-gestaltes, soos uit baie ruïnes van Hetitiese geboue bekend, maar ook 'n afbeelding van 'n koning, en reliefs. Die besondere was egter, dat twee soorte van inskripsies op party van die brokstukke te sien was, naamlik sowel die tot nog toe onvoldoende ontsyferde Hetitiese hiërogliewe as ook die ou-Semitiese letterskrif.

Prof. H. TH. BOSSERT, wat veral bekend is deur sy studies oor die voor-Helleense beskawings, het die aandag van die Turkse outoriteite op hierdie vonds gevestig. Met finansiële steun van die Turkse regering en die Genootskap vir Turkse geskiedenis het BOSSERT in samewerking met sy Turkse kollega BAHADIR ALKIM in die loop van die laaste jaar die sistematiese opgraving begin.

'n Laat-Hetitiese vesting is bloot gelê; die gegewens wat die berigte daarvoor skenk, kom ooreen met die beskrywing wat A. A. KAMPMAN as kenmerkend vir die Hetiete gegee het (*De historische beteekenis der Hethetische Vestingbouwkunde*, Leiden, 1945, O. 68-70).

Binne die stad is twee paleise gevind. Hulle het ongeveer gelyke vorm: voor 'n gebou wat hom in die breedte uitstrek is 'n toegangshal met poort aangebring, sodat die geheel die vorm van 'n hoofletter T kry. Die materiaal is gryse basalt, die klipblokke is amper ses voet hoog en is op dieselfde plek gevind as waar hulle, volgens die opgrawers, in die negende of agste eeu voor Chr. neergesit is.

Die toegangshal is aan die binnekant versier met bas-reliefs waarvan 'n groot deel besonder goed bewaar is. Die styl is dieselfde as wat ons ook uit andere Hetitiese monumente ken (vgl. b.v. O. WEBER, *Die Kunst der Hethieter*, s.j.). Die merkwaardige is egter, dat terwyl ons wel Hetitiese beeldhouwerk ken met Hetitiese hiërogliewe, en ook wel met Semities skrif (b.v. in Sam'al, agste eeu), die kombinasie van die twee skrifsoorte nog nooit aangetref is nie.

Dit is egter in Karatepe die geval. Die linker kant van die voorportaal van altwee die geboue dra inskripsies in die ou-semitiese skrif; volgens die kranteberigte sou dit in ou-Feniesies opgestel wees. Dit lyk onwaarskynlik; die analogie met Sam'al (*Ausgrabungen in Sendschirli*, I-IV, 1893-1911) maak dit aanneemliker dat ons hier met Aramese inskripsies van doen het.

Die regterkant van die voorportaal daarenteen is bedek met inskripsies in Hetitiese hiërogliewe. Volgens die opgrawers is die inhoud van die inskripsies van die linker- en regterkant nie noukeurig dieselfde nie; die „steen van Rosette” vir die Hetitiese hiërogliewe het Karatepe dus ook nie opgelewer nie. Maar dit lyk wel of die twee soorte inskripsies baie met mekaar gemeen het. In altwee staan herhaaldelik die naam van die koning wat hierdie stad laat versterk het: A s i t a w a n d a s, koning van die D a n u n a . Die vermoede is gewettig, dat die ooreenkomstige inhoud, wat name en tituluur betref, 'n baie belangrike bydrae sal lewer vir die ontsyfering van die Hetitiese beeldskrif. Dan sal ook nader vasgestel kan word, of die Hetiete van hierdie en soortgelyke monumente van Sirië en die Oostelike deel van Klein Asië regtige Hetiete was — en dus Nesies gepraat het, die taal van die Hetieteryk in sy bloeytyd of dat dié geleerdes gelyk het wat, soos GOETZE, BÖHL en ander, hierdie monumente aan die Churriete toeken.

Die eerste konklusie wat uit hierdie vonds getrek moet word is natuurlik dat die ryk van Asitawandas tweetalig was, en dat altwee die tale amptelike erkenning gekry het. Dit is op sigself al 'n belangrike kultuurhistoriese feit. Hierdie ryk van die Danuna, wat ook in die Assiriese en Egiptiese bronne vermeld word, is blykbaar een van die talryke klein staatjies waarin die groot Hetieterk na die katastrofe van 1200 v. Chr. uiteengeval het. Blykbaar het dit die dal van die Ceihan tot aan die kusvlakte beheers, want ook aan die oorsy van die rivier, na die Ooste toe, lê versterkings wat dieselfde tipe vertoon, en in Karatepe self is aanwysings gevind dat die seevaart aan hierdie bevolkings nie vreemd was nie. Dit blyk onder andere uit die reliefs self. Een daarvan gee 'n besonder sprekende afbeelding van 'n groot seeskip. Ander gun ons 'n intieme blik op die lewe van die koninklike hof: ons sien hoe die koningin deur haar dienaarste begelei op 'n pragtig opgetuigde perdry; sy maak gebruik van 'n damessael met 'n plankie waarop die voeterus. Elders sien ons hoe die koningin, onder 'n dadelpalm gesete, haar kind voed, wat langs haar staan; die kinders is in die Ooste dikwels eers in die derde jaar gespeen. Weer 'n ander relief toon ons hoe die dienare van die hof met 'n slagnet voëls vang. Die koning self word baie kere afgebeeld; ook 'n standbeeld toon hom aan ons.

So belowe hierdie vondste van Karatepe 'n belangrike bydrae te lewer sowel vir die kunsgeskiedenis as vir die Hetitologie en die Semitiese taalkunde. Maar ook vir die teologie is hierdie ontdekking nie sonder

belang nie. Dit het die laaste jare duidelik geword, dat baie elemente in die kultuur van die Israelitiese volk gedurende die vroeë koningstyd beter uit Siries-Hetitiese invloede verklaar kan word as deur vergelyking met Egipte of Babilonië. Spesiaal vir die boustyl, die hoflewe en staatsorganisasie onder Salomo mag ons interessante parallele verwag.

Mens kan maar net die hoop uitspreek dat in die komende jare die politici wat meer rus sal kry, sodat die geleerdes die geleentheid sal vind om die ryk skatte, wat die Voor-Asiatiese bodem nog bêre, aan die lig te bring en met behulp daarvan ook ons beeld van die Ou-Testamentiese geskiedenis konkreter en skerper omlyn te maak.

A. VAN SELMS.